

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової та
міжнародної діяльності, доктор
економічних наук, професор

Маргарита ЛИШЕНКО

2024 р.

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Дисертації аспіранта кафедри обліку і оподаткування

Чжан Ян (Zhang Yang) на тему «Еволюція практик корпоративної соціальної відповідальності в Китаї: стратегічний вплив, врядування та звітність» («Evolution of Corporate Social Responsibility Practices in China: Strategic Influences, Governance, and Reporting»), поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 07 - управління та адміністрування
за спеціальністю 073 - «Менеджмент»

1. Актуальність теми дослідження. У сучасному економічному та регуляторному середовищі питання корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) набувають дедалі більшої актуальності, особливо в умовах динамічного економічного зростання, як це спостерігається у Китаї. Розвиток економіки Китаю за останні два десятиліття створив значні соціальні вигоди, проте також супроводжувався негативними зовнішніми ефектами, такими як екологічне забруднення, зниження якості продукції, аварійність на виробництві та порушення трудових прав. У таких умовах підвищується потреба у впровадженні компаніями практик КСВ, які забезпечували б прозорість, формували довіру та підтримували стійке зростання.

Особливої уваги заслуговує взаємозв'язок між корпоративним управлінням, політичними зв'язками та КСВ у китайському контексті. Зокрема, політичні зв'язки підприємств, як матеріальні, так і символічні, відіграють значну роль у визначенні стратегічних підходів до впровадження КСВ. Матеріальні зв'язки сприяють регуляторній відповідності та суспільній підзвітності, тоді як символічні надають репутаційні переваги.

Важливим аспектом є також роль корпоративного управління, зокрема незалежності та різноманітності складу рад директорів, у підвищенні прозорості

та ефективності КСВ. Дослідження впливу цих факторів на узгодженість КСВ є надзвичайно актуальним у контексті потреби у підвищенні відповідальності компаній перед зацікавленими сторонами.

Не менш важливою складовою КСВ є звітність, яка відіграє ключову роль у формуванні довіри серед зацікавлених сторін та забезпеченні прозорості діяльності компаній. Звітність з КСВ дозволяє не лише продемонструвати відповідальне ставлення до екологічних, соціальних та управлінських питань, але й полегшує взаємодію з інвесторами, кредиторами та іншими стейкхолдерами. Висока якість звітності з КСВ, особливо у вигляді нефінансових звітів, сприяє зниженню ризиків, зміцненню репутації компаній та покращенню умов фінансування. Аналіз особливостей складання та впливу звітності з КСВ у Китаї є надзвичайно важливим для подальшого розвитку корпоративного сектору країни.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження Чжан Ян «Еволюція практик корпоративної соціальної відповідальності в Китаї: стратегічний вплив, врядування та звітність» є актуальною та своєчасною. Робота вирізняється глибоким аналізом стратегічних підходів до КСВ у специфічних умовах китайського культурного та політичного середовища. Результати дослідження сприятимуть розвитку теорії та практики КСВ у країнах, що розвиваються, з урахуванням унікальних соціокультурних і політичних особливостей.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках плану наукового дослідження кафедри обліку та оподаткування Сумського національного аграрного університету за темою «Розвиток корпоративної звітності зі сталого розвитку / ESG звітності та інфраструктури її обслуговування (0121U100104) та «Розвиток корпоративного управління та корпоративних відносин на засадах сталого розвитку» (0121U100113). Ці проекти спрямовані на розвиток сфери корпоративного управління шляхом заохочення практик сталого розвитку та підвищення прозорості корпоративної звітності, сприяючи створенню надійних структур ESG.

3. Мета і завдання дослідження.

Це дослідження має на меті всебічно вивчити еволюцію практик корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у Китаї з акцентом на стратегічні впливи, структури корпоративного управління та механізми звітності. Основна мета полягає у розробці інтегрованої системи, яка гармонізує нормативну відповідність, очікування стейкхолдерів та стале зростання, пристосованої до культурного, політичного та регуляторного контексту Китаю.

Об'єкт дослідження є система корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у китайських підприємствах, її розвиток і впровадження в контексті

соціокультурного, політичного та регуляторного середовища Китаю. Предметом дослідження виступають методи, механізми та інструменти управління КСВ у китайських підприємствах, включно з роллю політичних зв'язків, корпоративного управління, гендерної різноманітності, звітності щодо сталого розвитку, внутрішнього контролю, а також вплив цих факторів на фінансові показники та узгодженість КСВ із глобальними стандартами.

Для досягнення визначених цілей дослідження ця дисертація формулює та вирішує наступні завдання:

- ✓ Аналіз концептуальних основ КСВ: Визначити сутність, характеристики та компоненти КСВ, зокрема через аналіз її нормативних, стратегічних, культурних та стейкхолдер-орієнтованих аспектів. Дослідити специфіку адаптації КСВ до культурного та регуляторного середовища Китаю.
- ✓ Вивчення впливу політичних зв'язків на практики КСВ: Класифікувати політичні зв'язки як матеріальні та символічні та оцінити їхній вплив на нормативну відповідність та стратегічне позиціонування КСВ.
- ✓ Дослідження ролі корпоративного управління в інтеграції КСВ: Проаналізувати вплив таких чинників корпоративного управління, як незалежність ради директорів, її різноманітність, розмір, та наявність спеціалізованих комітетів на узгодженість КСВ. Виявити ризики, пов'язані з концентрацією влади у межах подвійної ролі генерального директора.
- ✓ Оцінка впливу КСВ на фінансові показники: Дослідити зв'язок між якістю звітності з КСВ та вартістю боргового капіталу, а також вплив фінансових компетенцій керівників на ці взаємозв'язки.
- ✓ Вивчення взаємодії між гендерною різноманітністю, ефективністю внутрішнього контролю та КСВ: Оцінити вплив гендерної різноманітності ради директорів на прозорість та відповідальність у компаніях з високим рівнем КСВ.
- ✓ Розробка інтегрованої моделі розвитку КСВ у Китаї: Сформулювати комплексну модель, яка синтезує стратегічний, нормативний, культурний та стейкхолдер-орієнтований підходи до впровадження КСВ.
- ✓ Рекомендації для покращення практик КСВ: Розробити стратегії та політичні рекомендації для стимулювання сталого корпоративного зростання, прозорості та відповідальності у китайському бізнес-середовищі.

Дисертація робить важливий внесок у науку завдяки розробці інтегрованої моделі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), яка враховує особливості соціокультурного, політичного та регуляторного середовища Китаю. Загалом, робота збагачує науковий дискурс шляхом адаптації глобальних стандартів КСВ до специфіки ринків, що розвиваються, й надає практичні рекомендації для підвищення ефективності управління та прозорості бізнесу.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертації полягає в наступному:

Вперше:

- У дисертації представлено інтегративну багатовимірну модель для аналізу еволюції практик корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у Китаї, яка поєднує соціокультурні, політичні та управлінські аспекти. Через інтеграцію підходів, орієнтованих на нормативну

відповідність, стейкхолдерів, стратегію та культурну специфіку, дослідження переосмислює КСВ як динамічну конструкцію, що формується не лише традиційними очікуваннями регуляторів і стейкхолдерів, але й унікальними культурними та політичними особливостями Китаю. Це дозволяє розкрити шляхи, через які практики КСВ, структури управління та стандарти звітності адаптуються до локальних і глобальних очікувань, що робить внесок у теорію й практику дослідження КСВ на ринках, що розвиваються.

Удосконалено:

- Розширено розуміння рамок основ КСВ шляхом уточнення й доповнення аналітичного підходу, що дозволяє врахувати унікальні соціокультурні та регуляторні впливи, характерні для Китаю. Це відрізняє дослідження від попередніх, які переважно фокусувалися на західних моделях КСВ. Акцент зроблено на таких локальних аспектах, як довіра, стабільність зайнятості, соціальна гармонія та патріотизм, які істотно відрізняються від орієнтованих на прибуток і акціонерів підходів Заходу.
- Удосконалено концептуальне розуміння впливу політичних зв'язків на практики КСВ шляхом виокремлення матеріальних і символічних політичних зв'язків та аналізу їхніх специфічних впливів на залучення до КСВ. Виявлено, що матеріальні зв'язки сприяють нормативно орієнтованому підходу до КСВ, тоді як символічні зв'язки діють як репутаційний буфер, дозволяючи вибіркове залучення до КСВ.
- Значно розширено концептуальну основу "розриву" КСВ (decoupling), шляхом детального аналізу впливу таких елементів корпоративного управління, як незалежність ради директорів, її різноманітність, розмір, подвійна роль генерального директора та спеціалізовані комітети. У дослідженні виявлено, що, попри те, що певні фактори, як-от незалежність і різноманітність ради, сприяють узгодженості КСВ, інші, як подвійна роль генерального директора, створюють ризики через концентрацію влади.
- Поглиблено розуміння динаміки між якістю КСВ і вартістю боргового капіталу, запропоновано інноваційну модель, яка враховує роль фінансової експертизи керівників у формуванні сприйняття кредиторів. Встановлено, що якісна звітність з КСВ знижує вартість боргового капіталу, тоді як стратегічна агресивність фінансово досвідчених СЕО може створювати протилежний ефект.
- Розкрито складну взаємодію між зобов'язаннями щодо КСВ, ефективністю внутрішнього контролю та гендерною різноманітністю ради директорів. Виявлено, що, всупереч очікуванням, жіноче

представництво в радах директорів не завжди підвищує ефективність внутрішнього контролю в китайських компаніях із високим рівнем КСВ.

Подальшого розвитку набуло:

- Уточнено та інтегровано чотири підходи до розуміння КСВ: орієнтований на нормативну відповідність, стейкхолдерів, стратегію та культурну специфіку. Запропоноване визначення дозволяє розглядати КСВ як багатовимірну конструкцію, яка поєднує нормативну відповідність, довгострокове створення цінності та культурну адаптацію, що забезпечує можливість розробки універсальних і водночас локально адаптованих стратегій.

5. Практичне значення результатів дисертації. Науково-прикладне значення результатів дисертації полягає у вирішенні комплексного завдання розробки та впровадження ефективної системи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у китайських підприємствах. Дослідження розширює науковий і практичний інструментарій шляхом інтеграції стратегічних, управлінських і культурних підходів до формування КСВ, адаптованих до соціокультурних і нормативних умов Китаю.

Практичне значення роботи проявляється у розробці методичних підходів до впровадження КСВ, які можуть бути використані підприємствами для підвищення прозорості, відповідальності та сталого розвитку. Запропоновані рекомендації стосовно покращення якості звітності з КСВ та інтеграції її із внутрішнім контролем є інструментами для менеджерів і власників компаній, спрямованими на підвищення рівня довіри з боку зацікавлених сторін, зниження вартості боргового капіталу та покращення управлінської ефективності.

Значний акцент зроблено на ролі корпоративного управління, включаючи гендерну різноманітність рад директорів, незалежність ради, розмір та спеціалізовані комітети, що дозволяє удосконалювати механізми контролю за дотриманням КСВ. Розроблені підходи можуть слугувати базою для розробки політик, спрямованих на забезпечення відповідності КСВ нормативним вимогам і стратегічним цілям підприємств.

Результати дослідження сприяють оптимізації практик КСВ через зниження ризиків роз'єднання між заявленими цілями КСВ та реальними діями компаній. Отримані висновки мають безпосереднє значення для створення прозорих систем корпоративного управління в умовах китайського бізнес-середовища та можуть бути використані як основа для розробки стратегій впровадження КСВ у нових ринкових умовах.

Дослідження також має значення для урядових і регуляторних органів, пропонуючи емпіричні основи для розробки політик, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового регулювання КСВ, підвищення

прозорості капітальних ринків і стимулювання стійкої корпоративної поведінки в умовах економічного зростання.

6. Апробація результатів роботи. Основні результати та теоретичні внески дисертації були активно представлені та підтверджені шляхом участі в різноманітних наукових конференціях, семінарах та університетських заходах. Зокрема, дослідження було обговорене на ключових форумах для академічного обміну, де воно отримало схвальні відгуки наукової спільноти. Значними платформами для презентації стали III Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку» (28-29 квітня 2021 року, м. Херсон, Україна) та Науково-практична конференція «Відновлення національної економіки в умовах воєнного стану» (6-7 жовтня 2023 року, м. Дніпро, Україна), де результати дослідження були розглянуті у контексті ширших рамок економічної стійкості та адаптації. Крім того, результати дисертації були представлені на різноманітних кафедральних, факультетських та університетських конференціях, що дало можливість конструктивного обміну ідеями серед наукової спільноти Сумського національного аграрного університету.

7. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, викладених в дисертації. Дисертаційна робота є результатом самостійних теоретичних та методологічних досліджень автора. У процесі роботи над дисертацією автор самостійно розробив концептуальні підходи до аналізу еволюції практик корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у Китаї, а також здійснив систематизацію емпіричних даних, що стали основою для обґрунтування наукових висновків.

Автор особисто займався формуванням вибірки дослідження, збором та обробкою статистичних даних із використанням сучасних аналітичних інструментів. У ході роботи над дисертацією були проведені глибокі кількісні та якісні аналізи, результати яких були використані для формування рекомендацій щодо удосконалення КСВ у корпоративному секторі Китаю. Всі отримані результати, зокрема гіпотези, висновки та практичні рекомендації, є результатом авторських досліджень та висновків.

Автор активно залучався до підготовки наукових публікацій, які представляють результати дослідження, та самостійно здійснював їх оформлення відповідно до вимог міжнародних наукових видань. Наукові результати були апробовані на наукових конференціях, де автор брав участь у обговоренні ключових положень роботи, що дозволило уточнити та вдосконалити їх відповідно до отриманих відгуків.

Особливу роль відіграв автор у встановленні взаємозв'язків між соціокультурними, політичними та управлінськими аспектами практик КСВ у Китаї, зокрема у дослідженні впливу політичних зв'язків та корпоративного

управління на відповідальність компаній. Автор також самостійно провів оцінку ефективності внутрішнього контролю та його зв'язку з гендерною різноманітністю ради директорів, що стало інноваційним внеском у розвиток теми дослідження.

Особистий внесок автора підтверджено відповідними публікаціями у провідних наукових виданнях, а також участю у міжнародних конференціях.

8. Дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. Рецензенти провели аналіз звіту на плагіат: StrikePlagiarism: КП1 – 11.80 %, КП2 – 8.27 %, але при ґрунтовному вивченні було з'ясовано, що збіги пов'язані виключно з власними публікаціями аспіранта в наукових виданнях, а також із великими фрагментами із джерел, на які автор робить належні посилання.

9. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача. Результати ретельних теоретичних та емпіричних досліджень автора втілено у серії з дев'яти наукових публікацій, які демонструють комплексний характер і значущість виконаного дослідження. Цей корпус праць включає три статті, опубліковані у міжнародних рецензованих виданнях, дві з яких індексуються у базі Scopus, а одна – одночасно у Scopus та Web of Science Science Citation Index Expanded, що підтверджує глобальну актуальність і наукову ґрунтовність дослідження у міжнародній науковій спільноті.

З метою збагачення національного академічного дискурсу автор опублікував чотири статті у визнаних наукових виданнях України, що підкреслює внесок дослідження у розвиток наукової думки країни у сферах корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), корпоративного управління та сталих бізнес-практик. Додатково наукова активність автора підтверджується двома тезами, представленими на авторитетних наукових конференціях, що сприяло динамічному обміну ідеями та отриманню критичного зворотного зв'язку від представників різних наукових кіл.

Загалом ці публікації свідчать про відданість автора розвитку сфери КСВ як на локальному, так і на міжнародному рівнях, що підтверджує його прагнення до наукового впливу, який поєднує теоретичні та прикладні аспекти досліджень.

10. Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота здобувачки наукового ступеня Чжан Ян складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі представлено комплексний дослідницький аналіз еволюції практик корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у Китаї з акцентом на стратегічні впливи, механізми управління та звітності.

Дисертація містить такі структурні частини: вступ, основний зміст, що включає три розділи, висновки, список використаних джерел (що нараховує 249 найменувань), а також додатки. Загальний обсяг основного тексту становить 245 сторінок, включаючи 48 таблиць і 11 рисунків. Кожна частина роботи

відзначається чіткою структурою, глибоким аналізом та обґрунтованістю викладених положень, що забезпечує всебічне висвітлення теми дослідження.

Основний зміст розділів охоплює теоретичні засади, методологічні підходи та емпіричні дослідження, що дозволяє всебічно розглянути проблему, враховуючи широкий спектр впливів, включаючи політичні зв'язки, характеристики корпоративного управління та культурні чинники. У висновках автор узагальнює результати дослідження, формулюючи рекомендації для вдосконалення КСВ-практик у Китаї з урахуванням як національних, так і глобальних стандартів.

Структура дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, а робота написана англійською мовою відповідно до ст. 22 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Дисертація є завершеною науковою працею з чітко структурованою, змістовно наповненою композицією, логічно викладеними результатами дослідження та авторським баченням вирішення поставлених наукових завдань. Робота демонструє високий науковий рівень, методологічну новизну та практичну цінність.

11. Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертаційна робота Чжан Ян на тему: «Еволюція практик корпоративної соціальної відповідальності в Китаї: стратегічний вплив, врядування та звітність» («Evolution of Corporate Social Responsibility Practices in China: Strategic Influences, Governance, and Reporting»), написана грамотною англійською мовою, демонструє високий рівень наукового стилю викладу.

Робота відзначається логічною структурованістю, змістовною послідовністю та аналітичною глибиною. Виклад матеріалу відповідає ustalеним стандартам академічного письма, що використовується в міжнародній науковій літературі. Авторка дотримується академічної точності у формулюванні висновків та уникає двозначностей, що забезпечує зрозумілість і переконливість поданої інформації. Загалом, стиль написання дисертації відповідає вимогам наукової роботи високого рівня, а мова викладу підкреслює наукову зрілість автора.

12. Ступінь наукової зрілості Чжан Ян (Zhang Yang).

Під час виконання дисертаційної роботи та навчання в аспірантурі Сумського національного аграрного університету аспірантка Чжан Ян (Zhang Yang) проявила високий рівень наукової підготовки, глибокі теоретичні знання та практичні навички зі спеціальності 073 «Менеджмент». Її дослідницька робота вирізняється вмінням системно аналізувати сучасні проблеми корпоративної соціальної відповідальності, ефективно застосовувати наукові підходи для розв'язання складних наукових завдань, поставлених на початку дослідження.

Чжан Ян (Zhang Yang) продемонструвала здатність використовувати сучасні методи дослідження, включно з якісними та кількісними методиками аналізу даних, та пакети прикладних програм, таких як STATA, для опрацювання статистичної інформації. Вона володіє кількома мовами, що дозволило їй проводити ґрунтовний аналіз літератури та інтегрувати знання міжнародного рівня у свої дослідження.

Чжан Ян можна охарактеризувати як працездатну, наполегливу та цілеспрямовану дослідницю, яка демонструє високий рівень самостійності та здатність генерувати нові наукові ідеї. Її робота є вагомим внеском у розвиток наукової думки з питань корпоративної соціальної відповідальності в умовах культурного та політичного контексту Китаю.

Висновком засідання ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота **Чжан Ян (Zhang Yang)** на тему **«Еволюція практик корпоративної соціальної відповідальності в Китаї: стратегічний вплив, врядування та звітність» («Evolution of Corporate Social Responsibility Practices in China: Strategic Influences, Governance, and Reporting»)**, яка подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент», за своїм науковим рівнем та практичною цінністю повністю відповідає вимогам п. 6 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12.01.2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми СНАУ зі спеціальності 073 - Менеджмент.

РЕКОМЕНДУВАТИ дисертаційну роботу на тему: «Еволюція практик корпоративної соціальної відповідальності в Китаї: стратегічний вплив, врядування та звітність» («Evolution of Corporate Social Responsibility Practices in China: Strategic Influences, Governance, and Reporting»), подану **Чжан Ян (Zhang Yang)** на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту та створити разову спеціалізовану вчену раду у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради: СТОЯНЕЦЬ Наталія Валеріївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової, Сумський національний аграрний університет.

Рецензент: ОРЄХОВА Альвіна Іванівна, доктор економічних наук, професор, професор, завідувачка кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової, Сумський національний аграрний університет;

Рецензент: ХАРЧЕНКО Тетяна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової, Сумський національний аграрний університет.

Опонент: БРІНЬ Павло Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків;

Опонент: БЕЗВЕРХИЙ Костянтин Вікторович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ.

Рецензенти:

Професор, завідувач кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової, д.е.н., професор

Альвіна ОРЄХОВА

доцент кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової, к.е.н., доцент

Тетяна ХАРЧЕНКО

Голова засідання:

професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування, д.е.н., професор

Інна НАЗАРЕНКО

Секретар засідання:

доцент кафедри обліку та оподаткування, к.е.н., доцент

Ярміла ТКАЛЬ

С 05.11.2024